



Biblioteka

SAVREMENA SRPSKA KNJIŽEVNOST

Urednik

Zoran Bogнар

Copyright © Igor Marojević 2023

Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2023

Igor Marojević

GRANIČNA STANJA

 **dereta**

OPŠTA MESTA U VANREDNOM STANJU

Šta je po vama zadatak policije? (...) Mi pravimo istine, poručniče Rutkowski! Ne saznajemo ih, nego pravimo! To je stvaralački, a ne istraživački posao. Mi smo umetnici, gospodine moj. I kad bih imao sreću da u vašim mrtvim očima vidim ma i najmanju iskrnu shvatanja, ja bih rekao: pesnici.

Borislav Pekić

Presedanje na frankfurtskom aerodromu trajalo je dovoljno da pojedem sendvič, popijem kafu i ispušim dve cigarete u *smoking loungeu*. Onda sam se, umiren obaveštenjima sa zvučnika na melodičnom nemačkom jeziku i blažen zapadnoevropskom uljudnošću službenika aerodroma sa šarmom tihe švapske empatije, uputio prema graničnom prelazu s namerom da pokažem dokumente i produžim na let za Beograd.

Radovao sam se povratku rođenom jeziku; jedino me je, dok sam stajao ispred metalno-staklene kabinice u kojoj je

policajac provlačio moj pasoš kroz elektronski čitač, donekle brinulo kako ću se, posle ma koliko oštrog ali ipak tek trenutnog vanrednog stanja u Kataloniji, privići na stalne vanredne okolnosti u Beogradu i okolini, makar u ovom retkom trenutku u novijoj istoriji one bile blaže od situacije u Barseloni. Slično kao 1999. godine, kada je u Crnoj Gori za vreme bombardovanja bilo mirnije nego u Beogradu, mada je sve vreme ključalo i zaudaralo na mogući sukob između Sedmog bataljona Jugoslovenske armije i suverenističke policije. I dok sam razmišljao o takvim stvarima, nemački graničar mi se obratio na engleskom jeziku: „Gospodine“, rekao je, „vi osim srpskog pasoša imate i dokumente Evropske unije?“

Možda mi se obratio i u drugom licu jednine, ali suzdržan ton ipak je više upućivao na množinu.

„Imam... Pravo na rad i boravak u Španiji“, precizirao sam vadeći iz novčanika svoju barselonsku ličnu kartu. „Ali ona je istekla, tamo je vanredno stanje...“

„Vidim da je istekla“, rekao je, zagledan u plastičnu pločicu čitača svoje sprave na pultu, mini-ekrana na kojem je očigledno mogao da digitalno locira bar najosnovnije podatke. „Molim vas, dajte mi svoju špansku ličnu kartu za strance... Pa, da. Bojim se da biste morali da pođete sa mnom.“

Iako neprijatno iznenađen, dok sam hodao za nemačkim graničarom, zbog razloga koji su mi promicali osetio sam se povlašćeno.

Kancelarija staklenih vrata i zidova u koju me je odveo dočekala me je ravnomerno doziranim mirisima ublažene

varikine i osveživača prostora. Dok je granični policajac predavao moj pasoš i špansku ličnu kartu jednom od dvojice svojih kolega u dnu prostorije i dok su njih trojica, bezmalo, šaptali, posmatrao sam dva stola, pravougaona i uža od praznog, središnjeg. Sva tri bila su od stakla. Kroz njih se sve pošteno videlo, pre svega pantalone i cipele dvojice policajaca koji su sedeli za dva krajnja stola. Printer-fotokopir u levom ulaznom uglu prostorije, tastature u pregradama stolova i – bar svojim stražnjim i bočnim delovima – monitor bili su plastični, a njihovi ekrani, kao i ekran televizora pri ulazu: od tečnog kristala, dok parket i stolica bez naslona behu drveni; na onima s naslonima, za stolovima službenika policije, crnom kožom su presvučeni bezbojni metalni držači i ostatak konstrukcije od istog materijala. (Nisam uspeo da dokučim od čega su načinjene posude s crvenim bombonama koje su stajale na svakom od tri stola.) Sedalo za stranku lišeno je naslona iz očiglednih razloga: neudobnost je mogla poslužiti lakšem iznuđivanju priznanja. Jedino je preostajalo da vidim: priznavanja čega? Okolnosti vezane za istekla dokumenta nisam shvatao dramatično: brinulo me je samo to što ću možda zakašniti na let.

Ostao sam sa dva policajca u skladno, svrsishodno i čestito osmišljenoj, sagrađenoj i namirisanoj kabini. Pitao sam se da li se njenoj unutrašnjosti mogao podiviti i neki aerodromski prolaznik. I pored staklenih zidova, mislim da nije: od raznih ljudi sam slušao začudne pripovesti o problemima na granicama. Spominjali su mi brojne slučajeve

nesporazuma između pripadnika raznih nacija i službenika aerodromske policije ali ne i da su, prolazeći ka letovima, videli kako u nekom pobočnom i pretežno staklenom, ulepšanom kiosku aerodroma, lokalni čuvari reda ispituju manje ili više zbunjenog stranca. Ono što sam ja pouzdanio video, bilo je da, u neobičnom komesarijatu policije, okruglasti smeđušan koji mi se obratio, povrh svetloplave košulje nosi tablicu sa natpisom: *Jürgens*.

Pitao me je zbog čega sam se obreo na teritoriji Nemačke sa isteklim dokumentima Evropske unije. Engleskim se služio solidno, bar koliko i ja, mada verovatno i bolje. Sedeo je za stolom sasvim zdesna.

„U Barseloni nisam mogao na vreme da obnovim dozvolu za rad i boravak jer je na teritoriji Katalonije, zbog pokušaja odvajanja te autonomne pokrajine na referendumu od prvog oktobra ove godine, na osnovu Člana sto pedeset pet španskog Ustava, aktivirano vanredno stanje“, odgovarao sam onako kako me je, za svaki slučaj, advokat naučio. „U vanrednim okolnostima, moj advokat je dobio datum za sastanak za moju obnovu dokumentacije tek za dva meseca, kasnije nego što bi to bilo da je stanje redovno... Vanredno stanje usporava birokratiju, često je i paraliziše inače se ne bi zvalo...“

„Da li imate vi sve to napismeno?“, prekinuo me je Jürgens.

„Kako bih imao? Ali možete da pogledate po sajtovima i proverite; mogu vam dati, ako ne linkove...“

„Da li ste vi ozbiljna osoba?“, ponovo me je prekinuo. „Imate li vi neke pečatirane dokumente na kojima pišu ti podaci? Mislim, pre svega, na najznačajnije podatke, naravno. Mi smo ovde možda malo staromodni, ali nismo sigurni ni da ste vi bogzna koliko progresivni samim tim što ste pomalo neodgovorni.“

„Nemam takve papire, ali ih ima moj advokat Karlos Pinjel“, pokušao sam da ne zvučim uvređeno. „Rekao mi je da mi nisu potrebni i da ga, u slučaju potrebe, u koju nije verovao...“

„Nije vam dobro rekao“, rekao je Jirgens.

„Mogu vam dati broj njegovog telefona“, predložio sam. „Može vam poslati imejlom sve potrebne dokumente, ako biste bili ljubazni... Samo da brzo to obavimo, molim vas, inače ću... pa... zakasniti na avion.“

„Vi ste mi dali tri-četiri odgovora, od kojih nijedan nije na moje pitanje. Pre nego što i mi budemo eventualno razmišljali o vašem letu, molim vas da mi odgovorite na pitanje koje vam opet postavljam: kako ste se drznuli da se pojavite na teritoriji Nemačke sa isteklim dokumentima Evropske unije?“, ponovio je smirenim jednoličnim glasom, sa odbleskom solidno prikrivene pakosti u smeđim očima. Trebalo je da mi bude lakše da odgovorim pošto sam njegovo pitanje čuo već drugi put i samim tim mogao bolje da se spremim za njega. Ali išlo mi je sve teže. „Da, ne zaboravite da je vaš pasoš kod mene“, podsetio me je Jirgens, „kao i vaša istekla španska rezidencija za strance. Iz nje vidimo da živite u Barseloni, u poznatoj ulici...“

„Da li govorite i katalonski i španski jezik?“, pitao me je viši, vitkiji i naizgled mlađi, takođe smeđokosi službenik policije za stolom u levom uglu prostorije. Na pločici okačenoj o njegove grudi pisalo je: *Edinger*.

„Govorim oba, ali španski znatno bolje“, rekao sam.

„Ako fam je lakše, možete pričati sa mnom španski. I, ako šelite, možemo fam naručiti kafu“, rekao je na kasti-ljanskom i opustio do tada zategnuto lice.

Edinger i Jirgens očigledno su služili da proživim opšte mesto o izloženosti dobrom i lošem policajcu. Iako i dalje zbunjen, iz cuga sam pristao na tu igru – na kraju krajeva, bolje sam govorio španski nego engleski – mada ne i da popijem kafu.

„Moj kolega je šeleo da fam objasni da srpski pasoš nije omogućavao sam po sebi borafak na teritoriji Nemačke ako fam je isticala dokumentacija Efropske unije“, dobro sam ga razumeo iako njegov španski nije bio savršen. Bio je to prvi trenutak u kancelariji u kojem sam se, na bilo koji način, osetio nadmoćno.

„Ovo je trebalo da bude tranzit, ne boravak“, kazao sam.

„I transit je borafak.“

„Ipak, nije mi logično...“, pokušao sam.

„Spomenuli ste logiku?“, ponovo me je prekinuo Jirgens. „Zanimljivo.“

Njegova kratka opaska bila je naizgled bezbojno rutinska ali dovoljna da ponovo osetim napetost kao pri početku našeg razgovora. Upitao sam se da li i Jirgens govori, ili bar razume, španski.

Daljinskim upravljačem je odlučno – delovalo je da to namerno čini upravo tada – uključio televizor koji se nalazio dijagonalno od njega i naspram Edingera, a iza mojih leđa. Ton je bio isključen.

„Hteo sam da kažem vašem kolegi da mi nije logično da neko ko ima srpski pasoš nema problem da stupi u Nemačku, osim ako ima papire Evropske unije“, okrenuo sam se prema Edingeru.

„Šta je rekao?“, pitao je Jirgens, koji ipak nije znao španski.

Edinger mu je kratko odgovorio na nemačkom. Osmatrali su jedan drugog s očiglednim razumevanjem: kao po dogovoru, Jirgens je nekoga pozvao telefonom. Izgovarao je izraze čija sam značenja povremeno lovio: *ungültig... Spanisch... die Papieren... weiß Schengen... Reich...*

Iz nekoliko navrata sam bezuspešno učio osnove nemačkog. Bilo je teško kročiti u taj jezik bar koliko i lako u španski, iz kojeg sam elementarna znanja brzo savladao kad sam se bio preselio u Barselonu. Od nekoliko dobrih govornika nemačkog kojima to nije maternji čuo sam kako se svakom ko uloži malo više truda u zamršene početne faze njegovog učenja, on u kasnijoj fazi u potpunosti zahvali svojom retkom logičnošću, oličenom spajanjem analitičkog i sintetičkog načela, što je jedino svemoćno oruđe jer podrazumeva dva ključa a ne samo jedan, koji omeđuje ili bar otežava razumevanje isključivom upotrebom članova odnosno padeža. Sabirajući i razlučujući analitičnost i sintetičnost, dvogubo zaokruženom logičnošću nemački omogućuje da ga i tuđin savlada do perfekcije.

Baš kao što, tek na odmaklom nivou, mnogo posle početnog prihvatanja tuđina oberučke, španski počinje da mu pravi skliske zamke i ispostavlja oporu istinu da je njegov napor da usavrši *castellano* sizifovski ili bar donkihotovski.

„Uskoro će doći naš pretpostafljeni“, obavestio me je Edinger. „On će fam objašnjafati i odlučifati“, poverio mi je i pridružio se Jirgensu u gledanju dokumentarnog filma na televiziji koji je prikazivao pogrom koji su Nemci sedam-osam decenija ranije sproveli nad Jevrejima. Jirgens i Edinger gledali su dokumentarac usredsređeno i s očiglednim interesovanjem, kao da nije trebalo da ubiju vreme do dolaska šefa nego da saznaju da se ikada desio Holokaust.

U montažnoj sekvenci, uniformisani oficiri ili podoficiri stajali su ispred radnji naslovljenih jevrejskim prezimenima dok su njihovim vlasnicima o vrat bile okačene table koje su pozivale Nemce na ignorisanje dotičnih dućana. Zatim su potekli čuveni i još gledaniji kadrovi u kojima tamnoputi Afroamerikanac Džesi Ovens na berlinskim Olimpijskim igrama 1936. godine nadskakuje Nemca Luca Longa, koji mu prvi čestita i pored prednosti, mada i ne baš laganog tereta i obaveze domaćeg terena. Osetio sam se raspoloženo dok sam opet posmatrao kako se njih dvojica zajedno fotografišu i potom odlaze u svlačionicu ruku pod ruku. Međutim, u sledećem trenutku me je obuzela griza savesti što, kad sam prvi put u životu video tu scenu, nisam osetio ništa.

Bacio sam pogled na Edingera i Jirgensa kako nepromenjenih izraza lica gledaju dokumentarni film, kao da su

znali neku tajnu koja je meni morala izmaći. Hitler se uz gustu pratnju neraspoređeno spušta stepeništem prekrivenim svečanim tepihom iz svojevrsne VIP lože do krupnog automobila na atletskoj stazi u koji stupa da bi bio odvezen sa stadiona, što ne smeta Longu da prilikom prijema srebrne medalje na postolju drži ruku u rimskom pozdravu. Film prekida reklama za deterdžent *sonstige* i u kancelariju ulazi očekivani policijski oficir *Rothenberg*, kako je pisalo na njegovim prsima. Smeđa kosa, srednja visina, bleđen, svetloplave oči s ponekim valerom crne, koji kao da ih posebno oživljava i čini da njegov pogled deluje pronicljivije. Palo mi je na pamet da i on, i Edinger i Jirgens – koji je u međuvremenu prišao Rotenbergu – imaju smeđu kosu, a ne plavu kao iz predstava o Nemcima koje su širili propagandistički jugoslovenski komunistički filmovi. Doduše, svetlokosi su bili i Luc Long, i bar jedan od (pod)oficira koji su pozivali na bojkot jevrejskih dućana i nekoliko devojaka i curica koje radoznalo prilaze slomljenim izlozima tokom *Kristallnachts* koji je upravo prikazivan u dokumentarcu. Da li su neki Nemci, poučeni izgubljenim svetskim ratom, odlučili da budu neprimetniji, kakva baš i nisu plavokosa – pa ni crnokosa – čeljad, i da kao smeđokosi manje upadljivo započnu kakvu novu zajedničku misiju, kojom će težiti da iznova, u nekom okviru, preuzmu prevlast? I da li je moguće da srodna kolektivna akcija poništi preko dvadeset vekova istorije, budući da su Pragermani prodavali svoje plave vlasi rimskim proizvođačima perika? Doduše,

farbanom mi nije delovala ni Edingerova, ni Jirgensova kosa, kao ni Rotenbergova.

Jirgens je već neko vreme nešto objašnjavao svom šefu. Rotenberg je klimao glavom i na kraju pozvao Edingera da mu priđe. Bio je to očevidno uvežban znak da se Jirgens automatski povuče. Edinger je inače imao bolećiviji izraz lica od njega, ali dok su razgovarali s pretpostavljenim, facijalni izrazi njih dvojice bili su jednako kameni. S tim što je Rotenberg više ispitivao Edingera nego Jirgensa, kog je bio pustio više da priča. Sva trojica su govorila jednako ispod glasa. Po tome se ne bi reklo da je iko od njih ičiji šef.

Posle konsultacije s podređenima, Rotenberg je popunio mesto koje je nedostajalo, ako se tako može nazvati središnji sto u kancelariji. Tek tada me je pozdravio i obratio mi se:

„Istekli su vam dokumenti Evropske unije, ali vi se niste obazirali na to pre nego što ste se usudili da se nađete na teritoriji Nemačke“, bio je to ubedljivo najbolji engleski jezik u kancelariji, bar što se tiče izgovora. I ne samo izgovora: „Po onom što sam saznao od kolega, vi ste u nekim segmentima dobro informisan čovek, a delimično – i to u pitanju gde je to od vašeg vitalnog značaja – neobavešten, mada možda i znate više nego što se njima učinilo ali je došlo do nesporazuma ili im niste rekli sve što znate.“

Shvatio sam da je Rotenberg pokušao da me zbuni izjednačavajući Jirgensa i Edingera bez obzira na moje različite utiske o njima, ali nisam imao vremena za takve obzire:

„Koliko znam, srpski pasoš sam po sebi omogućava“, izustio sam, „prolazak teritorijom celokupne Evropske unije. Ja sam vlasnik srpskog pasoša... hoću reći, imam ga.“

„Kao i papire Evropske unije, koji su, razumete, istekli? Ako već insistirate na pasošu, iz njega se ne vidi ono što bi moralo biti možda i najvažnije: da bar polovinu vremena provodite u Evropskoj uniji, što biste, s obzirom na svoju boravišnu i radnu dozvolu, morali...“

„Graničari u Španiji bi trebalo da mi udare štambilj prilikom svakog ulaska u njihovu zemlju, pa to ne rade.“

„Kako onda mi udaramo? Zato vam moramo na uvid tražiti neki dokaz o nedavnom boravku na teritoriji Evropske unije, jer se iz vašeg krajnje neurednog pasoša ništa pouzdano ne može saznati. Za nespornije zaključke bio bi neophodan rad dobro plaćenih stručnjaka na proveri vašeg boravka na teritoriji Evropske unije, što je trošak koji vaš slučaj, iskreno, ne zasluhuje po svom značaju.“

„Dobro je što moj slučaj ne smatrate značajnim“, pokušao sam nešto, možda da se našalim ili utešim, ali šta god moje nastojanje predstavljalo, naišlo je na nepromenjen Rotenbergov izraz lica. Podmazao sam grlo nakašljavajući se i rekao: „U Španiji provodim stotinu osamdeset tri dana godišnje, što je dovoljno za obnovu dozvole boravka. U slučaju da je godina prestupna, iz više navrata provedem stotinu osamdeset četiri dana u Španiji“, izdeklamovao sam reči koje sam naučio napamet na nekoliko jezika, pa i na engleskom.

„To se ni izdaleka ne vidi iz vašeg pasoša“, ponovio je Rotenberg listajući moj dokument.

Ubrzo mi je ponovo tražio avionsku ili bilo kakvu putnu kartu koja dokazuje da sam nedavno boravio na teritoriji Evropske unije, ne računajući tekuće putovanje.

„Imate li vaj-faj u stanici?“, upitao sam. Rotenberg mi je odgovorio odrično. Bez obzira na roming i nastali trošak, u telefonu sam uključio opciju dotoka mobilnih podataka i u inboksu svoje španske adrese elektronske pošte našao avionsku kartu sa relacije između aerodroma *Prat* i *Nikola Tesla* od nekoliko dana posle prvooctobarskog referenduma, koji sam izbegao sasvim slučajno. Otvorio sam atačment imejla i pokazao mobilni telefon Rotenbergu.

„Karta od početka meseca? Vrlo dobro. Vidim da povremeno dolazite u Nemačku“, rekao je Rotenberg, ponovo listajući moj pasoš. Sada su njegovi pokreti bili uviđavniji, kao da prelazi stranice minijature Biblije isleđenog i da mu je najednom neprijatno što to čini. Ili je pasoš listao s poštovanjem prema štambiljima svoje zemlje? „Kojim povodom, odnosno povodima, dolazite u Nemačku?“, pitao je i pogledao me.

„Zavisi“, rekao sam više da bih se izborio za predah nego da bih se psihološki poigravao s Rotenbergom što, doduše, nisam ni bio u prilici. „Inače poslom... Uglavnom po sajmovima... književnim kolonijama... Sada sam, pak, došao u Nemačku zbog tranzita.“

„I svaki put vam, za razliku od španskih kolega, udarimo štambilj?“

„Danas još niste.“

„Jer još nismo odlučili da li to i da učinimo. Ako vam i sada udarimo običan pečat, značilo bi da ste prošli nekažnjeno, mada nisam sasvim siguran u taj ishod. Koja je vaša profesija, molim vas?“, usputno je pitao Rotenberg.

„Književnik?“

„Kakva vrsta književnika?“

„Neko ko piše... uglavnom prozu.“

„Nešto kao... Emir Kusturica?“

„On je reditelj.“

„Jeste, i to vrlo osoben. Ali ne volim kad neko previđa svestranost višestruko talentovanih ljudi. Nije li Kusturica napisao dve prozne knjige?“

„Kako to znate?“

„Ne odgovaram na takva pitanja. Ne odgovaram ni na kakva pitanja, bar ovde, mada vidim ni vi, iako bi to, naprotiv, bilo nužno i očekivano“, rekao je Rotenberg i, kao da bi mi omogućio predah posle iznenađenja, zagledao se u monitor svog kompjutera. Povremeno je utiskivao prste u tastaturu stonog računara, dok su Edinger i Jirgens tiho komentarisali dokumentarni film koji su i dalje prilježno motrili. „U vašem kurikulum viteu na engleskoj *Vikipediji* piše da ste član Katalonskog PEN centra?“, oglasio se ponovo Rotenberg koji je, izgleda, ipak imao vaj-faj. Odgovorio sam mu potvrdno. „Samo trenutak, u ovom momentu nema direktnog linka. Ali evo, na sajtu piše – ima i engleski prevod – da se Katalonski PEN centar zalaže za uvažavanje

oktobarskog referenduma za odvajanje Katalonije od Španije i pored njegove, koliko ja znam, protivustavnosti.“

„Da, po drugom članu Ustava, Španija je nedeljiva.“

„Negoduju što su se zbog toga neka katalonska gospođa kvalifikovala za političke zatvorenike“, Rotenberg je nastavio ne obazirući se na moj komentar. „Možda znate da nemačka vlada stoji čvrsto na poziciji podrške španskoj vladi u suzbijanju protivustavnih mera katalonske autonomne vlade“, iskrenuo je glavu prema meni. „Uostalom, ovo je redak slučaj, još od raspada Jugoslavije, da vaše i naše rukovodstvo, koliko znam, dele stav?“

„Ni ja lično nisam pristalica odvajanja. Rat je u Jugoslaviji hiljadu devetsto devedeset prve i izbio najvećim delom zbog nepoštovanja Ustava i...“

„Hoćete reći da niste pristalica katalonske secesije i pored pripadnosti nacionalnom PEN centru koji se, praktično, zalaže za to, ili se, hajde da kažemo, ni najmanje ne protivi odvajanju ili bar protivustavnom referendumu po pitanju odvajanja?“

„Ja sam neaktivan član lokalnog centra. Bio sam na dva sastanka... Tri... Plus sam se u Beogradu susreo s predsednikom i njenim mužem, na jednom okupljanju pripadnika različitih nacionalnih PEN klubova, govorilo se o Mediteranu, neki svoj esej sam pročitao o toj temi, ili kratku priču, negde su to valjda i objavili. To je gotovo sve, nije da bi me bilo sramota da priznam da je bilo drugačije, nego praktično nema šta da se doda.“

„Ako ste gotovo neaktivni, kako to da ste, koliko vidim, član njihovog Komiteta za prevode?“, nadao sam se da je Rotenberg, zapravo, možda samo široko radoznao.

„Stavljen sam tamo po difoltu, impersonalno, preko digitalne aplikacije sa podacima, između ostalog, da sam preveo nekoliko knjiga sa katalonskog jezika na srpski. Tako to ide, znate, softver vas sam prebaci, automatski. Eto, bavim se i prevođenjem, doduše više sa španskog“, posle dugo vremena, Edinger me je ponovo pogledao.

„Da li vi radite stvari u skladu sa time“, prenuo me je Rotenberg, „u koje vas okvire drugi stavljaju ili ih radite po ličnim afinitetima, odnosno, poslovnim?“

„Kad sam se preselio u Barselonu, po difoltu sam postao član Katalonskog PEN centra jer sam prethodno u Srbiji bio član Srpskog PEN centra, pa mi je geografski preneto članstvo“, Rotenbergova rečitost na engleskom uklonila je prepreke da aktiviram sopstveno znanje tog jezika, istina ni približno dobro njegovom. Da nisam bio ugrožen, tečnost Rotenbergovog engleskog bi mi možda zasmatala. Ovako je za takvu smetnju bilo sve manje uslova, a kada uslova ponestane, prepreka ume da se pretvori u prednost.

„Kada sam preveo nekoliko knjiga sa katalonskog na srpski jezik, premešten sam po difoltu u Komitet za prevode, pošto politički nisam želeo da se aktiviram ne znam koliko mnogo“, nastavio sam. „Doduše, sukob oko odvajanja nije postao previše krvav ali s obzirom na vaše naoružane španske kolege na konjima s mitraljezima i oklopima na aerodromu i ponegde u gradu“, rekao sam i Rotenberg

se nakratko namrštio, „i na uplakane devojke i mladiće koji na ulici traže pravo koje im Ustav iz hiljadu devetsto sedamdeset osme ne daje, ali daje njihovoj gotovo suverenistički orijentisanoj pokrajini široku autonomiju, meni je na trenutke delovalo da do početka novog Španskog građanskog rata ne dolazi samo zato što moguća druga-strana nije mnogo naoružana, ili nije uopšte. Katalonci se i inače hvale time što nemaju ratnike i teroriste, ali znalo se da su neko vreme bili osvajači u ime aragonskog dvora, mornaricom, no pošto im taj posao na kraju nije uspeo, naročito nakon poraza od frankista u građanskom ratu od hiljadu devetsto trideset šeste do hiljadu devetsto trideset devete godine, osmislili su da, kad već nisu uspeli kao ratnici, pokušaju da budu superiorni kao kultivisan narod. A mnogi tamo govore i da je Kristofer Kolumbo Katalonac ili da se u Parizu Katalonac oseća kao kod kuće, samo ne znam koliko je kod kuće normalno svakodnevno trpeti...”

„Malo je reći da u ogromnoj meri razvodnjavate razgovor“, prekinuo me je Rotenberg.

„Trudim se“, pomislio sam da izgovorim, a onda sam se setio da to ne bi trebalo ni da izgovorim ni da radim, inače je bilo sve neizglednije da ću stići na let. Preostalo mi je da ćutim.

„A još mi niste odgovorili: definitivno se ne smatrate pristalicom odvajanja Katalonije?“, nastavio je Rotenberg.

„Zašto je sve to bitno? Ne smatram se, ali šta i da se slučajno zalažem za odvajanje?“, osetio sam tih bes i oštre i vruće žiške u kičmi.

„Žao mi je što me primoravate da ponovim da ja ne odgovaram na vaša pitanja. Mislio sam da ste razumeli da bi moralo biti obratno“, rekao je Rotenberg.

„Izvinite na drskosti, ali mi se čini da na moje poslednje pitanje ne biste ni mogli da odgovorite“, malo sam naudio pokušaju da održim privid uzajamnog poštovanja kojeg se on ionako nije pridržavao jer je bio u izrazito nadređenoj poziciji. Ali osećao sam gnev najviše stoga jer sam želeo što pre na vazduh ili makar izvan staklene ćelije, što mi je ubrzo počelo delovati kao verovatno neostvarljivo, bar u doglednom roku.

„Vaša drskost, gospodine moj, s obzirom na vašu situaciju, pomalo je zabavna“, Rotenberg je potvrđivao moje misli velikodušno se osmehujući. „Samo zato ću vam odgovoriti jer, iako držim da sam ozbiljan policajac, povremeno ne propuštam trenutke male i benigne zabave koje omogućuje služba. Takav je i ovaj trenutak; nisam mislio ni na šta izvan podrazumevanih, pa i pisanih normi. Dakle, želeli ste odgovor. Možete da se zalažete za šta god hoćete...“

„Ne zalažem se ni za šta, samo sam pitao: šta i da se zalažem za odvajanje?“

„Ukoliko ste, s jedne strane, protivzakonito na teritoriji Nemačke, a u Španiji, takođe članici Evropske unije, podržavate protivustavne mere... utoliko ste nam zanimljiviji i naša bi protivmera mogla biti stroža. Mada, ne bi morala da bude, nisam ni to rekao. Ali sad vidim jednu vrlo zanimljivu stvar“, rekao je skrolujući i odmeravajući monitor. „Možda možete da mi je objasnite“, rekao je osmotrivši me

toliko direktno da mi se učinilo da se valeri crne njegovih očiju prelivaju u moje, sve bezbojnije.

S obzirom na intenzivnost Rotenbergovog pogleda, očekivao sam da njegovo pitanje bude brutalno.

„Kojoj religiji pripadate? Katoličkoj... pravoslavnoj? Protestantskoj ne, pretpostavljam.“

„Pravoslavnoj, pa šta?“

„Jeste li kršteni u Srpskoj pravoslavnoj crkvi?“

„Da...“

„Znate li da se Španska pravoslavna crkva u Kataloniji takođe založila za odvajanje?“

„Nisam imao pojma o tome“, odsekao sam, manje da bih ispoljio neljubaznost, a više što sam počinjao da sustajem.

„A znate li u okviru koje patrijaršije ta crkva postoji?“

„Ne, ali pretpostavljam da je deo ruske... grčke?“

„Jeste da je, kako ovde piše, sačinjena od multinacionalne pastve i da ima centralu u grčko-katoličkoj crkvi u Barseloni, a obrede na... bugarskom i katalonskom jeziku, ali ta Španska pravoslavna crkva koja se zalaže za odvajanje Katalonije sastavni je deo – Srpske patrijaršije!“, prvi put je od početka razgovora povisio ton.

„Je li i to moja krivica!“, podigao sam glas razdraženo, dok je to Rotenberg pre mene učinio trijumfalno, uz klimoglave i nagao osmeh.

„Moje je bilo da pitam. Za svaki slučaj. Hvala na kakvom-takvom odgovoru“, izgovorio je, ponovo sasvim mirno.

Morao sam da osmislim nešto od značaja ako sam želeo da smanjim sve grotesknije očiglednu neravnopravnost

naših pozicija. Sklopio sam oči i pokušao da se usredsredim. Tek kad sam prosuo suzu ili dve, setio sam se da, ako nemam validne španske dokumente od prvostepene važnosti, imam barem bankovnu knjižicu, izdatu kod *La Caixa*. Možda bi uvid u nju, makar na tren, mogao da ugasi Rotenbergov teško objašnjivi plamen prema političkim pitanjima u relativno dalekoj Kataloniji.

„Ako je to već toliko važno, evo dokaza da nisam aktivan član Katalonskog PEN-a, gospodine Rotenberg“, rekao sam i uspeo da ga bar malo iznenadim, pošto sam izvadio knjižicu ne objasnivši mu zašto to činim. Doduše, možda ga je, više nego moj manevar, iznenadio vorholovsko-gaudijevski dizajniran bankovni dokument s kakvim se šef policijske stanice, svakako, znatno ređe sreće nego sa vizualno štreberskijom papirologijom. „Vidite, dve hiljade dvanaeste: moja godišnja uplata Katalonskom PEN centru od pedeset evra“, rekao sam listajući bankovnu knjižicu i pokazujući prstom na uplate o kojima sam trenutno govorio: „Onda isto dve hiljade trinaeste... i četrnaeste... na približno iste datume. Ali u poslednje tri godine... zar ne vidite... ništa od mene...“

„Možete li, molim vas, proslediti taj dokument Jirgensu“, rekao je Rotenberg i ljubazno pokazao glavom prema kolegi.

Pružio sam knjižicu banke *La Caixa* Jirgensu i osetio novo žiganje u kičmi, kao podbodenoj žaračem. Bolovi ipak nisu bili toliko neprijatni da mi zasmetaju da, dok razgovaram s Rotenbergom, perifernim vidom snimim kako

Jirgens odlazi da fotokopira sadržaj bankovnog dokumenta.

„Dakle, vaše članstvo u Katalonskom PEN centru praktično nema svrhe“, zaključio je Rotenberg. „Zašto ste onda i dalje član Katalonskog PEN centra?“

„Ukoliko mi se nešto desi, moj slučaj bi bilo lakše razglasiti ako sam pripadnik dva PEN centra.“

„A šta mislite da bi moglo da vam se desi?“

„Ponekad pišem i javno se obraćam kritički, pa pojedinci tu i tamo prete, a ni sa vlašću se nikada ne zna.“

„U Srbiji ili u Španiji, da ne kažem u Kataloniji?“

„U Srbiji.“

„Po našim razmatranjima, to je... u većoj meri... demokratsko društvo i ima status kandidata za Evropsku uniju.“

„Iskreno, rovit je to demokratija, ako i jeste.“

„Da li imate knjigu prevedenu na nemački jezik?“, tim pitanjem me je još jednom iznenadio.

„Ne... samo nekoliko priča... po časopisima... antologijama“, rekao sam i pokušao da se setim nekog od njihovih naziva.

„Verujte mi da je bolje što nemate“, uspeo je Rotenberg da me zbuni, kao i narednim pitanjem: „I zašto onda ne insistirate na tome...“

„Na objavljivanju... više priča na nemačkom“, prekinuo sam ga jer sam se osetio kao sveže ošuren, „ili cele knjige?“

„Na tome da vam prilikom svakog ulaska u Španiju i izlaska iz nje udare pečat.“

„Ah, to“, rekao sam s olakšanjem, mada za njega nisam video mnogo razloga, posebno što sam opet osetio žigiranje kičme i pomislio da zamolim Rotenberga za bilo kakvu stolicu s naslonom. Međutim, kako su stajale stvari, ta molba bi zvučala nadmeno. „Kao što sam vam rekao ili mislim da jesam: i kada insistiram, španski graničari mi ne udare pečat, valjda im je to teško“, ponovio sam i iz džepa izvadio papirnatu maramicu, kojom sam s čela pokupio graške znoja. Nije mi promakao Rotenbergov pomalo nezadovoljan pogled ka tom mom postupku. Možda je trebalo da ga zamolim za dozvolu da otrem čelo.

„Imamo i mi u Nemačkoj jednog pisca i savremenog filozofa“, rekao je Rotenberg, ponovo s osmehom ili ponovo s podsmehom. „Napisao je, između ostalog, *Kritiku ciničkog uma*.“

„Filozof Peter Sloterdajk.“

„Neću biti neoprezan kao vi da kažem: otkud znate?“, rekao je sa sasvim ozbiljnim izrazom lica. „Radije ću vam postaviti jedno klasično sloterdajkovsko pitanje: da li je bolje biti integrisana svinja ili kiničko pseto?“

„Da li... stvarno moram da odgovorim na to pitanje?“

„U redu, ne morate, ali na ovo biste morali, mada je pitanje iste prirode: da li biste radije ostali u Frankfurtu, makar i u istražnom zatvoru, ili biste više voleli da vas pustimo u Srbiju, ili vratimo u Španiju, možda tamo ipak još imate nekakvog posla... osim administrativnog?“

„Krenuo sam u Srbiju.“

SADRŽAJ

OPŠTA MESTA U VANREDNOM STANJU	5
ALTER EGA	39
POZITIVAC	63
FESTIVAL	123
FAMIL(I)JA.....	145
BELEŠKA O AUTORU	177

Igor Marojević
**GRANIČNA
STANJA**

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Isidora Injac

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-488-4

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2023.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32

МАРОЈЕВИЋ, Игор, 1968–

Granična stanja / Igor Marojević. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2023 (Beograd : Dereta). – 178 str. ; 21 cm. – (Biblioteka Savremena srpska književnost / [Dereta])

Tiraž 1.000. – O autoru: str. 177–178.

ISBN 978-86-6457-488-4

COBISS.SR-ID 118170889